

VIII – XIII. YÜZYILLAR ARASI İSLAM FELSEFESİ'NDE MÜZİĞE GENEL BAKIŞ: EL-KİNDİ, FARABİ, İBN SİNA

Nesrin AKAN¹

ÖZET

VIII ile XIII. yüzyıllar arasındaki dönemi kapsayan “Tercüme Hareketi”, İslam Felsefesi'nin oluşum ve gelişim aşamasında hem felsefe hem de müzik açısından çok etkili bir süreçtir. Bu süreç, İslamiyet'in yayılmasının, yeni kültürlerin keşfini de beraberinde getirmiş olmasının bir sonucudur. Tercüme Hareketi sayesinde yeni kültürlerin keşfi, bir anlamda onları, yine onların eserleri aracılığıyla tanıma yoluyla gerçekleşmiştir.

Bu makalede amaç, tercüme faaliyetinin etkisi ile zaman içerisinde felsefe ve özellikle müzik konusunda ortaya konan çalışmaların, hem felsefeci hem de müzik kuramcısı olma özelliklerini birlikte taşıyan el-Kindi, Farabi ve İbn-i Sina üzerinden genel bir bakış sağlayarak değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Tercüme Hareketi, İslam Felsefe, Müzik, el-Kindi, Farabi, İbn Sina.

¹ MEB, nenesrina2007(at)yahoo.com

THE OVERVIEW OF THE MUSIC IN ISLAMIC PHILOSOPHY IN CENTURIES BETWEEN VIII-XIII: EL-KINDI, FARABI, IBN SINA

ABSTRACT

The period of covering between VIII - XIII. century called "Translation Movement" is a very effective process in terms of both music and philosophy at the stage of formation and development of Islamic philosophy. This process of spreading Islam, have brought about a result of the discovery of new cultures. By Translation Movement, thanks to the discovery of a new culture, a sense of them, however, took place through recognition through their work.

The purpose of this article is to assess el-Kindi, Farabi and İbn-i Sina who are both philosophers and both the music theorist, providing an overview with translated operates's impact, in time at philosophy and in particular music that set out the works.

Keywords: Translation Movement, Islamic Philosophy, Music, Al-Kindi, Al-Farabi, Ibn Sina.

Giriş

İslam dünyasında VIII. yüzyıldan itibaren çok yoğun bir tercüme hareketi başlamıştır. Çünkü bu dönemdeki hızlı yayılma ve genişleme sonucunda karşılaşılana yeni kültürleri tanıma istek ve merakı ve İslam'ın üstünlüğünü ortaya koyma ve kanıtlama çabası, onlara ait kitapların tercümesi düşüncesini beraberinde getirmiştir. Söz konusu tercüme hareketi, bütün insanlık tarihi boyunca yaşandığı kabul edilen, çok önemli ve etkili üç tercüme ve bilgi aktarım hareketinin ikincisidir. Bu üç bilgi aktarım atılımı şöyle sıralanır.

A- Tercüme ve bilgi aktarım hareketleri:

1. Doğu'dan Batı'ya: M.Ö. VI-IV. yüzyıllar arasında Batı'nın Eski Mezopotamya, Mısır, Hint ve İran kültürlerinin keşfi sonucunda yaşanan ve "Grek Mucizesi" diye tanımlanan düşünce ve bilimdeki büyük atılım ile ilgilidir. Doğu'nun zengin kaynak ve bilgi birikimi, Pythagoras, Platon, Aristoteles gibi birçok Grek düşünürünün yanısıra Büyük İskender'in Asya seferi aracılığıyla Batı'ya taşınmıştır.

2. Batı'dan Doğu'ya: İslam dünyasının ve düşüncesinin kontrolünde oluşturulan bu ikinci atılım, VIII. ile XII. yüzyıllar arası Emevi ve Abbasi Hanedanlığı sürecinde özellikle Grek düşüncesinden ve diğer kültürlerden Arapça'ya yapılan tercüme çalışmalarından oluşur. Makalemizde, asıl konumuzu oluşturan müzik üzerinden ele alacağımız 'arap rönesansı' olarak da adlandırılan bu döneme ait üç filozofumuzun, müzik alanındaki düşünce ve çalışmalarının bu temel nokta üzerinden değerlendirilmesi önemlidir. Çünkü Batı'dan yapılan tercüme eserler arasında varolan müzikle ilgili çeviriler, dönemin ve sonrasının müziğinde etkili olmuştur.

Bu dönemdeki ilk tercümelemler, Emeviler zamanında Muaviye'nin (ö. 704), özellikle Grek Kültürü'ne ait kitapları Arapçaya çevirtmesi ile ortaya çıkar. Bunlar öncelikle tıp, astronomi, kimya ile ilgili kitaplardır. Tercümelemlere Abbasiler döneminde de devam edilir ve halife Mansur (754-775) din, matematik, geometri, astronomi ve felsefeye dair eserlerin tercüme edilmelerini sağlar. Aristoteles'in Organon adlı eseri de yapılan bu tercümelemler arasındadır (Sarioğlu, 2013: 8). Halife Mehdi (775-785) döneminde yavaşlayan bu süreç, halife Harun Reşid (786-809) döneminde tekrar canlanır.

Halife Me'mun (809-833), daha önceden tercüme çalışmaları için Mansur tarafından Bağdat'ta açılmış olan Hizanetü'l-hikme'yi (Felsefe Kitaplığı), Beytülhikme (Felsefe Evi) adıyla anılan kalıcı bir bilim kurumuna dönüştürür. Buradaki tercüme çalışmaları, 1258'deki Moğol istilasına kadar yaklaşık 500 yıl sürdürülmüştür. Bu süre içerisinde Antik ve Helenistik dünyaya ait çok sayıda felsefi eserler Arapça'ya

çevrilmiştir. Beytülhikme'de tercüme çalışmalarına katılmış olan İslam Felsefesi'nin ilk filozofu olarak kabul edilen el-Kindi (Sarioğlu, 2013: 8), Geleneksel Türk Müziği Tarihi'nin de ilk müzik kuramcısı olarak kabul edilir (Öztürk, 2008: 90).

3. Tekrar Doğu'dan Batı'ya: “Onikinci Asır Rönesansı” (Sayılı, 1995: 13) olarak adlandırılan ve XIII. yüzyıl sonuna kadar süren bu tercüme döneminde bu kez Batı'nın, Arapça bilim, felsefe ve tıp eserlerini Latince'ye çevirdiğini görüyoruz. Bu süreçte özellikle İspanya, Toledo'da, Bağdat'taki Beytülhikme benzeri bir tercüme evi açılarak yoğun olarak Arapların gökbilim, matematik, tıp, kimya ve botanik üzerine yazdıkları eserler Latince'ye çevrilmiştir. Yunan Uygarlığı'nın orijinal çevirileri ise ancak 18. yüzyılda yapılabilmektedir (Bammate, 2008: 33).

Tarihsel olarak bu evrelerin birincisi Mısır, Mezopotamya ve Yunan uygarlıklarını, ikincisi ortaçağ İslam Uygarlığı'nı ve üçüncü dönem de Ortaçağ' dan Rönesans' a geçen Batı Uygarlığı'nın yeniçağını temsil eder.

B. VIII. ile XII. Yüzyıllar Arası İslam Felsefesi'nde Müzik Üzerine Çalışmalar Yapan Felsefeciler: El-Kindi, Farabi, İbn Sina.

Müzik, felsefecilerin bilim tasniflerinde mutlaka yer almış ve özellikle Matematik Bilimler kapsamında ele alınmış bir bilimdir. Batı'daki Antik çağın felsefi eğitim sistemi Trivium (Retorik, Gramer, Mantık)'dan sonra Ortaçağ'da buna eklenen Quadrivium (Aritmetik, Geometri, Müzik, Astronomi)' da eğitim programlarının temel alanlarından biri olarak müzik bilimine, diğer bilim alanlarıyla eşit düzeyde yer verilmiştir. Ele aldığımız İslam filozofları da bu uygulamanın, Doğu'daki seçkin örneklerini oluştururlar.

a. El-Kindi (801-866) ve Felsefesi:

“İlk İslam Filozofu” unvanına sahip olan El-Kindi, Irak'ın Kufe şehrinde doğmuş, İslam toplumunda “Kelam Hareketi”nin yanısıra ilk felsefe hareketinin de başlatıcısı olmuştur. Beytülhikme kadrosunda yer almış, özellikle Antik ve Helenistik dönemin felsefe birikiminin Yunanca ve Süryanice'den Arapça'ya tercüme çalışmalarına katılmıştır. Bağdat'ta “Kindi Kütüphanesi” adıyla anılan bir de özel kütüphane kurmuştur (Sarioğlu, 2013: 19). Ölüncüye kadar Bağdat'ta yaşamış ve Abbasi halifesi Mu'tasım'ın oğlunun eğitimini üstlenmiştir. Felsefe, tıp, matematik gibi daha birçok alanda yazarak 277 civarında eser bırakmıştır. Bunlardan 7 tanesi müzik üzerinedir.

Aristocu geleneğe bağlı Meşşai (Aristotelesçi) bir filozof olan Kindi için felsefe, insanın gücü ölçüsünde varlığın hakikatini bilmesidir. O,“felsefeyi “insan

sanatlarının en üstünü ve en değerlisi” olarak görür. (...) Aristoteles’ten etkilenerek “varlık metafiziği”, Plotinus’tan esinlenerek de “birlik metafiziği” yaptığı söylenebilir” (Sarioğlu, 2013: 20). Kindi, Tanrı-alem ilişkisi konusunda Aristo mantığını benimseyen diğer Meşşâiciler yani Farabi, İbn Sina ve İbn Rüş’ten farklı olarak “yoktan yaratma”yı savunmuştur. Bunu yaparken de Öklid (Euclid) geometrisinin aksiyomlarından olan “sonsuz bir niceliğin bulunmasının imkansızlığı” ilkesinden yararlanır.

El-Kindi’nin Müzik Anlayışı:

Kindi, temel ilimler arasında saydığı müzikle ilgili olarak, Eflatun’dan esinlenerek “sayı olmasaydı sayılan da olmazdı, dahası çizgi, yüzey, cisim, zaman, hareket; ilimlerden matematik, geometri, astronomi ve müzik de olmazdı” (Sarioğlu, 2013: 22) anlayışını benimsemiştir. Kindi’ye göre, müziğin de içinde yer aldığı matematik bilimleri bilmeyen biri, ömrünün sonuna kadar felsefe okusa da anlayamaz sadece yazılanları tekrarlamış olur. O, müzik nazariyatı üzerine eser veren ve eserleri günümüze ulaşan ilk müzik kuramcısıdır. Müzik üzerine yazdığı on eserinden sadece üç tanesi günümüze ulaşmış Arapça elyazmalarıdır. Bunlar:

1. Risale fi Hubr Ta’lif el-Elhan,
2. Risale fi Ecza’ Habarriyeb el-Musika,
3. Risale fi’l-Luhun’ dur.

Bu risalelerde el-Kindi’nin müziği ele alış tarzı ortaya konmuştur (Çetinkaya, 2001: 51). El-Kindi, günümüze ulaşan ilk müzikal notasyon denemesini gerçekleştirmiştir (Çetinkaya, 2001: 52). Ayrıca, ud’un tel sayısını beşe çıkardığı ve müziğin insanlar üzerindeki fiziksel ve psikolojik etkisi konuları üzerinde durmuş olduğu bilinmektedir. El-Kindi’nin hastaları iyileştirmede müziği kullanması, o dönemde Yunanlılar’ın “Musikinin Ethos’u” (Çetinkaya, 2001: 52) olarak bildikleri bir uygulamaydı ve müziğin etkisi, Doğu’da 100 yıldır bilinen bir durumdu. Onun müziğin kozmolojik bağlantıları üzerinde de durduğu ve gezegenlerin etkilerinden söz ettiği bilinmektedir.

El-Kindi özellikle müzik teorisi konusunda kendisinden sonra gelen müzik kuramcıları üzerinde etkili olmuş bir filozoftur. Onun eserleri Grek müziği üzerine yazılmış eserlerin, Arapça’ya çevirilerinin başladığı bir ortamın sonucu olarak ortaya çıkmıştır. VIII. yüzyılın sonları ve IX. yüzyılın başlarında bir müzik teorisinin meydana getirilmiş olduğu sabit bulunmaktadır (Uludağ, 2004: 17). Tercüme hareketiyle birlikte Tarentum’lu Aristoxenus’un Elementa Harmonica’sı, Euclid’in Sectio Canonis, Geresalı Nicomachus’un, Enchiridion’u, Ptolemy’nin (Batlamyus) Harmonica’sı,

Aristides Quintilianus'un De Musica'sı İslam dünyasına kazandırılmış (Can, 2004: 207) ve bu eserler İslam müzik teorisi için temel kaynakları oluşturmuştur.

Kindi, İslam dünyasında ilk olarak müziği ayrı bir alan olarak ele alan ve onun kurallarından söz eden kişidir. Bu konuda Farabi ve İbn Sina'ya öncülük etmiştir. Pythagoras'tan etkilenmiş ve yararlanmış olmasına karşın, bu etkiyi kendi kültürüne uygun olacak şekilde kullanmıştır.

b. Farabi (871-950) ve Felsefesi:

İslam dünyasında Kindi ile başlayan felsefi çalışmaları sistemleştiren Farabi, Batı'da Alfarabius ve Abunaser adıyla tanınır. Hem felsefe hem de müzik alanında çok önemli eserleri olan Farabi, Türkistan'ın Farab şehri'nde doğmuş, Bağdat, Mısır, Halep'te bulunmuş ve Şam'da ölmüştür. "İlk öğretmen" olarak bilinen Aristoteles'ten sonra, kendisine, "Muallimi Sani" yani "İkinci Öğretmen" unvanı verilmiştir. Müzik, felsefe, mantık, siyaset, gökbilim gibi birçok alanda yazdığı 100 kadar eserden günümüze sadece 43'ü ulaşmıştır. Bu eserlerden 3 tanesi müzik üzerinedir.

Farabi, felsefe'nin Mezopotamya'da Kaldeliler tarafından geliştirildiğini daha sonra Mısır'a, Yunan'a, Süryaniler'e ve Araplar'a geçtiğini dolayısıyla aslında tüm insanlığa ait olduğunu belirterek felsefenin amacının, varoluşu ortaya koyarak, ilk nedenlere ulaşmak olduğunu söyler (Özcan, 2006: 37). Onun amacı da temelde farklı olmadıklarını düşündüğü Platon ve Aristoteles'i uzlaştırmaktır.

Farabi, Kindi'nin başlattığı Meşşai gelenek ile Eflatun ve Yeni Eflatunculuk'tan aldıklarını birleştirerek, kendi felsefe sistemini oluşturmuştur. Felsefeyi, varlığın bilgisi ve tümel (külli) bir ilim olarak gören Farabi'nin sisteminde, mantık temelinde her varlık türünün konum ve işlevi bellidir (Sarioğlu, 2013: 54). Varlık, insan aklının ulaşabildiği en genel kavramdır. O, varlığı en yetkin olandan, en alt düzeyde yetkin olana doğru inen bir sıralama içinde ele alır. Farabi'nin düşünce sisteminde en üstte ve en yetkin olan ilk sebep, tanımlanamaz varlık yani Tanrı, en alt düzeyde olan ise Heyula yani ilk maddedir. Varlık sıralaması, ilk sebep, ayrık akıllar, faal akıl, nefis, form ve maddedir. Farabi, varlıkları zorunlu ve zorunsuz varlıklar olarak ayırır. Zorunlu varlık Tanrı'dır ve zorunlu varlık ile zorunsuz varlıklar arasındaki yani Tanrı ile alem arasındaki ilişkiyi Farabi, "Sudur Teorisi (Kozmik Akıllar Teorisi)" ile açıklar (Sarioğlu, 2013: 62). Bu teoriye göre, Tanrı, alemi, Kindi'nin de felsefi olarak desteklediği ve diğer semavi dinlerin de kabul ettiği gibi sonradan yaratmamıştır.

Farabi'nin Müzik Anlayışı:

Farabi, İlimler Sayımı adlı eserinde beş başlık altında sınıflandırdığı kendi dönemindeki ilimler sıralamasında müziği, matematik ilimlerin dördüncü sırasına yerleştirir. Onun müzikle olan bağlantısı kuramsal olmanın ötesine geçer. İyi bir ud çalar olarak hem pratik müzisyenlik hem de kuramsal müzikoloji konusunda uzmanlaşmış olduğu bir gerçektir (Netton, 2005: 16) ve müziğe dair çok değerli eserler yazmıştır. Müzik üzerine 3 eseri vardır.

1. Kitabü'l-Musika'l-Kebir,
2. Kitabü İhsai'l-İkaat,
3. Kitab fil-İkaat.

En önemli eseri, iki ciltten oluşan Kitab el-Müsika'l-Kebir'(Büyük Musiki Kitabı) dir. Onun, eski Yunan müzik kitaplarını ve Doğu'daki müzik uygulamalarını incelediği, günümüze kalan birinci cildinde ifade edilir. Bir giriş ve üç kitaptan oluşan bu birinci cildin ilk kitabında, ses, titreşim, aralıklar, diziler gibi teorik konular ele alınırken ikinci cildinde çalgılar, üçüncü ciltte ise usul ve besteleme konuları ile birlikte çeşitli sistem ve görüşler incelenmiştir. Kayıp olan üçüncü cildinde ayrıca eski Yunan kuramcılarının söylediklerini açıklayıp, düzeltip tamamladığını birinci cildin girişinde anlatmıştır (Budak, 2000: 52). Farabi'nin müzikle ilgili çalışmalarına eleştirel bir yaklaşım, Alman etnomüzikolog Kiesewetter'den gelmiştir. O, Farabi'nin Arap değil Yunan musikiciler arasında sayılabileceğini belirtir. Farabi, kendinden önceki Arap musikicilerinin yanlışlarını düzeltmek ve Yunanlıların nazariyatını Araplar arasına sokmak istemiştir. Eserlerinde Yunan nazariyatçıların görüşlerine yer vermiştir. Yunanlıların kullandıkları "Systema Perfectum", Arapların kullandığı müzik sisteminden çok farklıdır. Farabi'nin Yunanlılardan aldığı bu sistem, kendisinin ölümünden sonra pek kullanılmamıştır (Üngör, 1995: 62).

Farabi müziği, teorik ve pratik olarak iki kısımda incelemiştir. Pratik musikiyi hançere, küçük dil, burun, ney ve ud gibi yapay aletlerin yardımıyla sesin icrası olarak kabul etmektedir. Teorik müziği ise mukaddime, bestekarlık ve sanatsal yaratıcılıktan elde edilen şeyler olduğunu belirtir. Farabi ayrıca çalgılar ve müziğin fiziksel özellikleri üzerinde durarak makamların insan psikolojisi üzerindeki etkilerini de ortaya koymuştur. Fakat Farabi'de, Kindi'de görülen Pythagoras ve Platon'daki müzikal seslerle sayılar ve gezegenler arasında kurulan ilişkiye dayanan anlayışa, rastlanmaz. O, daha çok duyuşun önemine vurgu yapan Aristoxenes etkisindedir.

Fârabi ve çalışmaları, Ortaçağ İslâm dünyası müzik teorisinde, Greklerininkinden daha özgün ve ayrıntılı bir müzik teorisi ortaya koyması nedeniyle, kendisinden sonra gelen yazarlar tarafından takdir edilmiş, eserleri X. ve XV. yüzyıllar

arasında yazılan hem Arapça hem de Farsça müzik kitaplarının temel kaynakları arasında yer almıştır (Can, 2004: 207). Örneğin, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi'nde bir nüshası bulunan *Kitabü'l-Musika'l-Kebir*, Will Durant'a göre, müzik teorisi alanında ortaçağın en büyük eseridir. Fakat düşündürücü olan onun eserlerinden bilimsel olarak yararlananların dışında, özellikle bazı yazarların onu, ud ve kanun icat eden, müziği ile insanları kendinden geçiren hatta uyutan efsanevi bir kişilik olarak gösterme eğilimi öne çıkmıştır.

c. İbn Sina (980-1037) ve Felsefesi:

Samani Devleti'nin başşehri Buhara'da doğan ve Hemedan'da ölen İbn Sina hakkındaki bilgilere, öğrencisi Cürcani'ye yazdığı hayat hikayesi sayesinde ulaşabiliyoruz. Kendisi Batı'da Avicenna adıyla biliniyor.

İslam düşünce tarihinde, Kindi ile başlayan felsefe hareketi, Farabi ile sistemleşmiş, İbn Sina ile de oluşan felsefe birikimi işlenerek büyük bir külliyat olarak değerlendirilmiştir (Sarioğlu, 2013: 72). Sistem sahibi olan İbn Sina, en fazla ontoloji, psikoloji ve bilgi problemi üzerinde durmuştur. Çok yönlü bir kişiliğe sahip olup öncelikle tıp, felsefe, fıkıh, matematik gibi alanlarda yazmıştır.

Varlık Felsefesi'nde İbn Sina, felsefe ve hikmet'i eş anlamlı kullanır ve varolanları Teorik ve Pratik Felsefe altında sınıflandırır. Teorik Felsefe, varlıkları Tanrı'ya bağlı olan yani insan iradesine bağlı olmayan varlıkları, Pratik Felsefe ise varlıkları, insan iradesine bağlı olan varlıkları kapsar. Teorik felsefenin amacı bilerek, pratik felsefenin amacı yapıp uygulayarak yetkinliğe ulaşmaktır. Varlık bilgisi, akıl yoluyla kavranır. Dış dünyadaki bütün varlıkların bir de "mahiyet" denilen bir kavramsal gerçeklikleri vardır. Fakat mahiyet, tikel varlıklarda değil cins ve tür gibi tümelerde bulunur (Sarioğlu, 2013: 69).

Aklın, kendi varlığının bilincinde olması gerçeğini, düşünce tarihinde ilk kez kanıtlamaya çalışan İbn Sina'nın, eserlerinin çoğu ortaçağda Latince ve İbranice'ye çevrilmiştir. Örneğin, el-Kanun adlı eseri, Batı üniversitelerinde uzun yıllar okutulmuştur. Onun günümüze Farsça ve Arapça 250 eseri ulaşmıştır.

İbn Sina'nın Müzik Anlayışı:

İbn Sina'ya göre müzik, "hep daha güzel ve estetik olan üzerine kurulu bir iştir; zira o kişisel hazzın ifadesidir. Onun kastettiği güzellik, mükemmelliktir. Yani müzik içerisindeki ahengin, sayısal prensipler ve oranlar içermesi ve bunların uyumlu

olması gerekir” (İbn Sina, 2004: 5). Müzik, ses ve ritimleri inceleyen matematiksel bir ilimdir.

İbn Sina'nın müzik kuramı ve felsefesi'nde onun rehberi olan Farabi'nin etkisi çok açıktır. Çünkü eserlerinde onun müzik sistemini devam ettirmiştir. Farabi'nin düşüncelerini kabul ederek uygulamış ve daha da genişleterek kendi sisteminde teorileştirmiştir (İbn Sina, 2004: 5). Farabi'nin müzik sistemini genişleterek inceleyen İbn Sina, müziğin kaynağının gök cisimleri olduğunu ileri süren müslüman Pythagorasçılar'ın aksine bu konuda mistik bir yaklaşımdan çok natüralist bir görüş ortaya koymaktadır. Nitekim bu konuda kendisine rehber edindiği Farabi de gök cisimlerinin, müzikal herhangi bir ses vermediğini söylemiştir (Terzioğlu, 2015: 336).

İbni Sina, musiki'nin iki araştırma alanı ile ilgili olduğunu ve musikinin ilkelerinin bir kısmının sayısal, bir kısmının ise doğal olduğunu, dolayısıyla bir kısmının aritmetiğe, diğer kısmının ise fizik bilimlerine ait olduğunu belirtir (Kolukırık, 2009: 380). İbn Sina'ya göre, müzik dinleyene haz vermedir. Sesler arasındaki uyum, ahenkli melodiler ve düzenli ritim, ruhu derinden etkiler. Bir beste, aslında iştite duyumuzdan daha çok, akıl gücümüze seslenir.

“Şarkı söylemek, sağlığı koruyan en iyi egzersizdir.”(İbn Sina, 2004: 5) diye düşünen İbn Sina, müzik hakkındaki görüşlerini en geniş şekilde Kitabü's-Şifa adlı eserinde işlemiştir. Girişte özellikle ses ve sesin hayvanlar ile insanlar için söz konusu olan fonksiyonel iletişim özelliği üzerinde durmuştur. Bu yaklaşımıyla müziğe, cinsler arası çekimi sağladığı şeklinde bir anlam yükleyen C. Darwin'e, müziğin özel bir etkiye sahip medeni bir dil olduğunu belirten H. Spencer'a ve müziği canlıların yaşamındaki yardımlaşma yatınlığına dayandıran C. Bücher'a ve müziğin fonksiyonel bir dil olduğunu düşünenlere öncülük etmiştir (İbn Sina, 2004: 8).

İbn Sina da müziğe, geometri, aritmetik, astronomi gibi matematik ilimler arasında yer verir. Öklid, Ptolemy, Pisagor ve diğer Greklerden Arapça'ya yapılan çevirilerden sonra bu sıralama İslam dünyasında da kabul görmüştür. Bu nedenle onun müziğe dair eserinin başlığı, “Riyazi (Matematik) İlimlerin Üçüncü Dalı Olan Müzik İlimi” dir (İbn Sina, 2004: 9).

İbn Sina, en önemli eserlerinden biri olan Kitabü's-Şifa'nın müzikle ilgili bölümü Cevami'de, aralık ve dizi gibi konularla, Fârâbî'nin görüşlerini paylaşmakta ve kendinden sonra gelen mûsikî bilginlerine önemli bir kaynak oluşturmaktadır (Kolukırık, 2009: 25). Müzikal kompozisyon üzerinde de durduğu, Öklid ve Batlamyus'tan yararlandığını belirttiği bu eseri, XI. yüzyılın müzik icrası konusunda önemli bilgiler içerir.

Sonuç

Tercüme hareketi sonucunda, İslam coğrafyasında oluşan büyük ve olumlu değişimi, Corci Zeydan, Hint ve Yunandan tercüme edilen müzikle ilgili eserler ve bu eserlerin farklı bir şekilde terkip edilmesi sayesinde, yeni bir müzik tekniğinin ortaya çıktığını ve müziğin mükemmelliğın zirvesine ulaştığından söz eder (Uludağ, 2004: 17). Tercüme hareketi sürecinde bir ekol olarak ortaya çıkan İhvan-ı Safa Risaleleri de müzik konusundaki önemli ve değerli kaynaklardır.

VIII. yüzyılda başlayarak XIII. yüzyıla kadar süren ve farklı kaynaklardan yapılan tercümelemlerle beslenen ve gelişen İslam Müziği'nin, Kindi ile başlayan sistemleşmesi, en mükemmel sonuca Safiyyüddin-i Urmevi ve eseri Şereffiye Risalesi ile ulaşmış ve yaşanan sürecin verimini kanıtlamıştır. Safiyyüddin, musikinin ilim yönünü en mükemmel biçimde özümsemiş ve Şereffiye'de ayrıntılı olarak incelemiştir. Bu eser kendisinden önceki eserler ve sonrakiler arasında köprü kurmak ve Doğu musikisinin temellerini anlamak, tanımak bakımından çok önemlidir (Arslan, 2007: 1).

Dolayısıyla söz konusu dönem ve dönemin kuramcıları, bugünün müziğinin şekillenmesinde belirleyici olmuştur.

Kaynaklar

Arslan, Fazlı. Safiyyüddin-i Urmevi ve eseri Şereffiye Risalesi. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2007.

Bammate, Haidar. İslamın İnsanlık Kültürüne Katkısı. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2008.

Çetinkaya, Yalçın. İhvan-ı Safa'da Müzik Düşüncesi. İstanbul: İnsan Yayınları, 2001.

İbn Sina. Musiki. Çev. A. Hakkı Turabi. İstanbul: Litera Yayıncılık, 2004.

Kolukırcık, Kubilay. İbn-i Sînâ'da Mûsikî Düşüncesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: 1999.

Netton, I. Richard. Farabi ve Okulu. Çev. M. Vural. Ankara: Elis Yayınları, 2005.

Özcan, E. Sonnur. Doğu'nun Öğretmeni Farabi. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2006.

Öztürk, O. Murat. **Büzürg Makamı: Geleneksel Türk Müziği'nde Bütüncül Kuram İhtiyacı için Analitik bir Model**, Türk Müziğinde Uygulama-Kuram Sorunları ve Çözümleri-Kongre Bildirileri. İstanbul: 2008.

Uludağ, Süleyman. İslam Açısından Müzik ve Sema. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2004.

Üngör, E. Ruhi. **Farabi'nin Müzik Yönü**. Uluslararası İbn Türk, Harezmi, Farabi, Beyruni ve İbn Sina Sempozyumu Bildirileri. Ankara: 1995.

Sarioğlu, Hüseyin. Ortaçağ Felsefesi II. Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013.

Sayı, Aydın. **Bilimin Tarihsel Gelişmesine Türklerin Katkıları**. Uluslararası İbn Türk, Harezmi, Farabi, Beyruni ve İbn Sina Sempozyumu Bildirileri, Ankara: 1985.

Terzioğlu, Arslan. İbn Sina. Diyanet İslam Ansiklopedisi, cilt: 20.
<http://www.diyantislam.com/ibn-sina.html>

<http://www.irankulturevi.com/lang-tr-FARABNNHAYATIDNEMVEMUSKDEKYER.cgi>